

Література:

1. Приянчук І. Місце України у формуванні європейського правового простору / І. Приянчук // Право України. – 1998. – № 7. – С. 68–71.
2. Рабінович П. М. Права людини і громадянина: навч. посіб / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – С. 91-92.
3. Конституція України // Офіційний вісник України від 01.10.2010 - 2010 р. – № 72/1 Спеціальний випуск. – Стор. 15. – Ст. 2598.
4. Модернізація України – наш стратегічний вибір: щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – С. 16.
5. Усаченко Л. М. Активізація соціального партнерства органів державної влади з організаціями громадянського суспільства як мірило успішності конституційної реформи / Л. М. Усаченко // Стратегічні пріоритети. - 2008. - № 2 (7). - С. 187.

УДК 321.01:004.738.5

Радченко О. В., ОНУ ім. І. І. Мечникова

ЧИННИКИ ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЙ НА ПОЛІТИЧНУ ВЗАЄМОДІЮ

Статтю присвячено аналізу впливу Інтернет на політичну взаємодію. Розглядаються характеристики мережі, які визначають зміну параметрів політичної взаємодії. Серед них варто виділити злиття аудіовізуальної та текстової інформації в єдину комунікативну систему – мультимедіа, зникнення кордонів між масовою та індивідуальною комунікацією, комунікація on-line та постійне оновлення Інтернет-комунікацій.

Статья посвящена анализу влияния Интернет на политическое взаимодействие. Рассматриваются характеристики сети, которые определяют изменение параметров политического взаимодействия. Среди них следует выделить слияние аудиовизуальной и текстовой информации в единую коммуникативную систему – мультимедиа, стирание границ между массовой и индивидуальной коммуникацией, коммуникация on-line и постоянное обновление Интернет-коммуникаций.

This article examines the impact of Internet on political interaction. We consider network characteristics that determine the change in the parameters of political interaction. Among them are worthy of mention merging audiovisual and textual information into a single communicative system – multimedia, the disappearance of boundaries between individual and mass communication, communication on-line and continuous updating of Internet communications.

Аналіз сучасних інформаційних процесів став одним із домінуючих сюжетів як світової так і вітчизняної політичної науки. Зміни у політичному, економічному, соціальному та культурному просторі-

рах обумовлюються процесами динамічного розвитку комунікацій, зростанням впливу мас-медіа на суспільство.

Буквально за декілька останніх десятиліть відбулись докорінні трансформації технологічного забезпечення діяльності медіа, комунікативних каналів, структури інформаційного поля. І хоча більшою мірою це стосується високорозвинених демократичних країн, не можна недооцінювати перспективи становлення інформаційного суспільства у перехідних політичних системах, які теж втягнуті у глобальні процеси технологічних інновацій та розвитку цифрових (digital) технологій.

Розвиток цивілізації пов'язувався із переходами, які можна назвати революціями у сфері комунікації: від «абеткового мислення» Давньої Греції до «Галактики Гутенберга» (друковані засоби комунікації), а згодом – до «галактики» електронних мас-медіа.

У сучасних умовах можна говорити про те, що саме мережа Інтернет виступає основним фактором становлення та розвитку нових форм політичної взаємодії. Сучасна технологічна трансформація полягає у появі інтерактивної інформаційної мережі, формуванні супертексту, метамови та «культури віртуальної реальності» (М. Кастельс [1]).

Плюралізм підходів сучасної політичної науки до комунікативного простору відкриває можливості для застосування міждисциплінарного підходу.

Слід відзначити, що теоретичні підходи, сформовані у межах комунікативістики, характеризуються складністю та багатозначністю, співмірною із феноменами віртуальної інформаційної реальності. Можна виділити такі основні підходи до аналізу Інтернет-комунікацій, як інформаційний, семіотичний, системний та діяльний.

Дослідженню місця комунікацій (у тому числі за посередництвом мас-медіа) у політичному просторі, їх ролі у трансформаціях політичних, економічних, соціальних відносин присвячено ґрунтовні роботи таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як М. Кастельс, Д. Белл, А. Турен, О. Тоффлер, М. Мак-Люен, Й. Масуда, З. Бауман, Є. Вартанова, Є. Андрунас, І. Засурський, М. Землянова, Ф. Шарков, Ч. Райт, П. Голдінг, Н. Луман, Ж. Бодряр, П. Бурдьє, П. Шампань, Дж. Пітерс, Ю. Габермас, Х.-Д. Кюблер, О. Зернецька, Н. Костенко, Ю. Мазурок, Б. Потятинник, Г. Почепцов, Д. Товмаш, М. Томенко, Д. Яковлев та ін.

Серед концепцій, що аналізують чинники впливу комунікацій на процес політичної взаємодії варто виділити теорію постіндустріалізму (Д. Белл), концепцію «демократії участі» (Й. Масуда), концепцію «напів-прямої демократії» (Е. Тоффлер), концепцію «інформаційної демократії» (М. Кастельс) та ін.

В усіх концепціях мова йде про механізми вітворення представницької демократії в умовах становлення інформаційного суспільства, подолання демократичного конформізму за допомогою електронного урядування та електронної демократії.

Одна з найбільш актуальних теорій, що аналізує трансформації політичної взаємодії в інформаційну добу – теорія «інформаційного суспільства».

Сам термін «інформаційне суспільство», який зараз широко використовується у мас-медіа та наукових візіях, застосовується для позначення особливого виду суспільної формації, пізнього різновиду постіндустріального суспільства та, водночас, нового етапу розвитку людської цивілізації.

Незважаючи на численність концепцій, які намагаються сконструювати та представити картину сучасності («пізній капіталізм», постіндустріалізм, «інформаціональне суспільство», постмодернізм, глобалізація, «суспільство знань», кібер-демократія, інтерактивне суспільство, електронна демократія, е-урядування та ін.), саме у контексті теорії інформаційного суспільства розглядаються сучасні інновації в інформаційній сфері, відбувається врахування евристичного потенціалу кожної із науково-дослідницьких концепцій.

Концепція «інформаційного суспільства» виходить із зв'язку, який існує між інформацією, комунікативними технологіями та можливостями ринку інформаційних послуг. В центрі уваги тут знаходиться процес інформатизації в усіх просторах суспільної взаємодії.

В Україні становлення інформаційного суспільства може спиратись на певну нормативно-правову базу, зокрема – Національну програму інформатизації (1998 р.), Постанову Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» та Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр.» (2007 р.). В останньому проголошено такі завдання розвитку інформаційного суспільства у країні, як сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ-можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги.

Необхідно враховувати, що у сучасному світі концепція інформаційного суспільства вже пройшла стадію утопічного проекту, перетворившись на систему послідовних кроків з боку держави, юридичних та фізичних осіб щодо посилення впливу інформаційних технологій на суспільне життя у політичному, економічному, культурному просторах.

Одним із основних елементів інформаційного суспільства сьогодні виступають Інтернет-комунікації. Саме тому важливим є аналіз наслідків їхнього впливу на політичну реальність, серед яких актуальними для сучасної України виступають зміна системи представництва інтересів суспільних груп та спільнот (соціальні мережі), створення нових форм комунікацій у сфері публічної влади (електронне урядування), віртуалізація політичного простору (політичні сайти, блоги політичних та державних діячів).

На думку Д. Яковлева, для України, яка знаходиться на підготовчій стадії побудови інформаційного суспільства, характерними ознаками є:

- зменшення ролі ідеологій у суспільному житті. Так, більшість політичних партій фактично відмовились від чіткого позиціонування в ідеологічному просторі, що, проте, не заважає деяким з них отримувати стабільну електоральну підтримку в ході виборчих кампаній;

- низький рівень інформатизації як країни в цілому, так і органів державної влади, в яких переважає паперовий документообіг;

- фактична відсутність механізму «зворотного зв'язку» у вертикальній комунікації та нерозвиненість горизонтальної політичної комунікації, централізація влади, спрямованість інформаційних потоків «зверху – вниз»;

- інформаційний простір, що склався в Україні, поділено між групами впливу (фінансово-промисловими групами) та органами державної влади і місцевого самоврядування, які виступають в ролі засновників чи співзасновників мас-медіа [Див. детал.: 4].

Теоретики інформаційної доби наголошують на тих змінах, які відбуваються у соціально-політичному просторі сучасності, коли комунікація стає необхідною складовою усіх суспільних інтеракцій. При цьому слід враховувати як позитивні, так і негативні наслідки розвитку Інтернет-комунікацій. З розвитком електронних мас-медіа комунікативна взаємодія характеризується просторовою віддаленістю, що суттєво відрізняє її від передачі інформації у ході безпосередніх взаємин, ситуацій наближеності реципієнта до джерела інформації.

У широкому розумінні комунікація виступає як система, у якій відбувається взаємодія, а також – як процес взаємодії, у ході якої створюється, передається та приймається різноманітна інформація за допомогою комунікативних засобів.

Незважаючи на велику кількість та різноманітність інтерпретацій феномену комунікації, основу їх будови часто складає функціональний підхід, а відмінності полягають в обґрунтуванні домінуючої функції та наслідків її актуалізації.

Серед основних функцій комунікації у політичному просторі можна назвати функцію політичного контролю, функцію поширення інформації на масову аудиторію, функцію моделювання та конструювання політичної реальності, ідеологічну функцію та ін. У контексті останніх двох функцій мас-медіа виступають не лише, як технічні засоби поширення інформації, а в якості системи нав'язування моделей політичної взаємодії, посилюючи демонстративну природу будь-якої політичної дії.

На думку німецького дослідника Х. -Д. Кюблера, «Нове тисячоліття характеризується тривалою експансією та зростаючим використанням інформаційних та комунікаційних технологій, передусім Інтернет, який призвів до інформаційного буму або навіть так званого цифрового стрибка в цій галузі з кінця 90-х років та до стрімкого відриву протягом наступних десяти років. Розпочався подальший розвиток так званої мережі Web 2.0, що для одних є тільки гаслом, що забувається за мить, проте для інших є наступною спіраллю еволюції, яка має назву інтерактивної цифрової комунікації та обіцяє нові економічні можливості» [2, 5].

За посередництвом інформаційних зв'язків, які сьогодні перейшли у цифровий формат, відбувається якісна зміна соціальної та політичної взаємодії окремих осіб, груп, спільнот, суспільств, держав та регіонів. Вона характеризується швидкістю сигналу, загальною доступністю та неможливістю тотального контролю. Технологічний розвиток засобів зв'язку та інформації призводить до трансформації комунікативного простору, підвищення якості спілкування та контактів.

У технологічному вимірі слід відзначити наступні чинники розвитку мережі Інтернет, які суттєво впливають на зміни у політичній взаємодії.

По-перше, відбувається злиття аудіовізуальної та текстової інформації в єдину комунікативну ситсему. З'являються мультимедіа, які інтегрують усі можливості комунікації: усної мови, тексту, відео, аудіо, телекомунікації, розважальної електроніки та комп'ютерної техніки.

По-друге, у мережі Інтернет зникають відмінності та кордони між масовою та індивідуальною комунікацією.

По-третє, Інтернет відкриває можливості комунікації on-line: електронна пошта, обмін інформацією з багатьма користувачами, конференції, вебінари, форуми, дискусії, чати, опитування в Інтернеті та ін.

По-четверте, мережа характеризується постійним оновленням, зникає принцип періодичності, характерний для традиційних медіа. У мережі Інтернет також панують нові структури форми організації

тексту – мова йде про гіпертекст. також слід відзначити, що завдяки Інтернету відбуваються докорінні зміни у публіцистичних мас-медіа, «він пропонує нові форми користування, орієнтацію на розваги та створення економічної вартості... Інтернет для звичайних медіа виконує подвійну функцію: з одного боку, він є самостійним, додатковим інструментом пошуку і збору інформації; з іншого боку, це технічний засіб для поширення змістів (контенту) [див. детал.: 3, 456]. Практично усі мас-медіа у сучасному світі представлені в мережі та надають інформаційні пропозиції та послуги on-line.

Взагалі, на думку Х. Д. Кюблера, «Інтернет помилково називають медіа, правильніше вести мову про «комунікаційний простір», тому що Інтернет надає місце для абсолютно різних можливостей комунікації. Лише певна частина їх виконує функції звичних медіа. Інша частина слугує безпосередній комунікації між особами чи пошуку та обробці інформації» [2, 10].

Слід відзначити і таку ознаку мережі Інтернет, як темпи зростання кількості користувачів, що характеризуються небаченої досі динамікою: «Знадобилося 38 років, щоб 50 млн. споживачів мали радіоприймачі, 13 років – телевізори, та лише 3 роки для того, щоб кількість Інтернет-користувачів збільшилась до 50 млн.» [2, 68].

Усе це призводить до змін і у просторі діяльності традиційних мас-медіа, таких як преса, радіо, телебачення, кіно – та відеоіндустрія. Динаміка розвитку Інтернет свідчить про нові форми взаємодії між Інтернет та традиційними медіа, адже численні засоби масової інформації всіх видів співіснують поруч і взаємодіють.

«Кожний новий імпульс розвитку техніки, – вважає Х. Д. Кюблер, – має свої функціональні ознаки, індивідуальні риси, зокрема при використанні, на рівні форми та змісту, проте жоден із засобів масової інформації, що має будь-яке суттєве значення, не зникає повністю. Відповідно, наука про комунікації розглядає зміни у засобах масової інформації основний закон розвитку зв'язку, який підтверджує давній принцип, що кінець кінцем новий засіб витісняє старий не повністю, а, відповідно, додає нові допоміжні функції та способи використання» [2, 69].

Одним із визначальних факторів розвитку політичної системи сьогодні виступає взаємодія у соціальному просторі технологічної, економічної та політичної складової мережі Інтернет. При цьому технологічні новації та ринкові економічні відносини (що сприяють підвищенню конкуренції та забезпечують її законність та прозорість) взаємообумовлені й забезпечують становлення мультимедійних форм обіну інформацією, зокрема, – мобільний Інтернет, супутниковий зв'язок, мобільні портативні комп'ютери тощо.

В Україні станом на середину 2011 року кількість користувачів Інтернет складає третину населення, з яких більшість користується домашнім комп'ютером (за даними компанії GfK Ukraine). Можна говорити про «бум» розвитку Інтернет у нашій країні, адже протягом 2010 року кількість українців, які мають Інтернет зросла на 45 %.

Такі темпи розвитку призводять до небаченої раніше диверсифікації інформаційних джерел та збільшення акторів політичної взаємодії. Одночасно відбувається процес удосконалення технічного спорядження влади і громадян. У цьому контексті слід враховувати те, що сучасні комунікативні мережі неможливо контролювати органам державної влади, здійснювати цензурування контенту у будь-якій формі з боку держави.

Якщо у радянські часи інформація, яка надходила до масової аудиторії за допомогою телебачення, радіо та преси (друкованих ЗМІ) дозувалась та цензурувалась, то сьогодні постає інша проблема – неможливість адекватного засвоєння інформації через її надлишок: говорять про «інформаційний шок», який спіткав усі пострадянські суспільства.

Для демократичних суспільств також існують небезпеки у цьому напрямку: «Чарльз Тейлор називає три небезпеки, чи «хвороби» сучасних демократичних суспільств: індивідуалізм (і, як наслідок, релятивізм), інструментальне мислення та втрата свободи (політичної свободи): «Перше занепокоєння пов'язане з тим, що можна було б назвати втратою смислу, нівелюванням моральних горизонтів. Друге – стосується затьмарення цілей перед лицем нестримного інструментального мислення. Третє – пов'язане із втратою свободи» [цит. за: 4].

Інакше кажучи, в умовах зниження зацікавленості громадян у політичних контактах із владою, яке сприяє суттєвому підвищенню самостійності правлячої еліти, почав розсипатися механізм формування «порядку денного», котрий обговорювався у суспільстві, а отже – і саме осердя політики як специфічної форми регулювання суспільних процесів.

Це проявляється, зокрема у феномені «демократичного конформізму», тобто зниження рівня участі громадян у політичних (передусім – виборчих) процесах. Як один із можливих з даної ситуації виходів розглядається використання електронних методів голосування, які розділяють «адміністративний» і «репрезентативний» аспекти політичного життя.

Електронна демократія має на меті поновити довіру між виборцями та обранцями, наблизити репрезентативну демократію до суспільства. У цьому сенсі електронне голосування з використанням Інтернет

розглядається якщо не як головний, то як допоміжний або альтернативний спосіб визначення волевиявлення громадян.

В Україні, незважаючи на достатньо високі темпи розвитку Інтернет-комунікацій (у тому числі – соціальних мереж, які поступово витісняють електронне листування), існує ціла низка факторів, що стають на заваді ефективному впровадженню механізмів електронної демократії. Це, передусім відсутність політичної волі у керівників вищого рівня, неготовність населення до повноцінного користування усіма можливостями Інтернет-комунікацій (низька комп'ютерна грамотність, нерівномірність розповсюдження Інтернет між містом та селом та ін.), недостатня правова база, яка потребує розвитку та вдосконалення.

Література:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУВШЭ, 2000. – 608 с.
2. Кюблер Х. -Д. Міфи про суспільство знань / Х. -Д. Кюблер. – К. : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2010. – 264 с.
3. Публіцистика. Масова комунікація: Медіа-енциклопедія / За загал. ред. В. Ф. Іванова. – К. : Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2007. – 780 с.
4. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес: медіатизація, демократизація, раціоналізація: монографія / Д. В. Яковлев. – Одеса: Астропринт, 2009. – 288 с.

УДК 321.01-053.81(447).001.73

Каретна О. О., НУ «ОЮА»

РОЛЬ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розгляду проблеми участі молоді в соціально-економічних і культурних змінах розвитку в Україні. Також аналізується проблематика молодіжної політики, підходи до її трактування.

Статья посвящена рассмотрению проблемы участия молодежи в социально-экономических и культурных изменениях развития в Украине. Также анализируется проблематика молодежной политики, подходы к ее трактованию.

The article is devoted to consideration of problem of young people participation along socio-economic and cultural changes of development in Ukraine. Problems of youth policy, approaches to its understanding are also analysed.